

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

Előfizetési feltételek:

Pesten házhozhordással, vidékre postai szétküldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői s kiadói iroda:

Nagy-híd-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová minden a lap úgy szellemi, mint anyagi részét illető küldemények intézendők.

Megjelenik minden pénteken egy egész íven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölüli egy fél hasábos petsitor után 3 kr. számíttatik.

A földalatti Jerusálem.

Nem régiben dr. Sepp től Jerusálemet s a sz. földet tárgyazó új utleírás jelent meg (Schaffhausenben, Hurternél), mely a jerusálemi helyiségek pontos kijelölésén sikeresen célozza, s az új művészeti nézeteket tetemesen gazdagítja. Bizonyíttatik általa, miszerint a régi egyházi stylus, melyet most byzantianinak neveznek, Jerusálemben az ország természetéhez képest fejlődött; úgy szintén a basilica-stylus is nagyszertűen van képviselve Palaestinában. Hasonlag felfedezte dr. Sepp azt is, hogy a csucsiv már a herodusok épületeiben is tulnyomó, s hogy azok idejében Jerusálem építményei oly stylusban szerkeztettek, mely a mai fővárost is egyöntetűnek tünteti fel. Végül azon tényt constatirozza, miszerint a Josaphat völgyében létező siremlékek a hyksosok korszakába nyulnak fel.

A régi Jerusálem topographiájának meghatározása fölötté nagy nehézségekkel jár. A főakadályok abban állanak, hogy több épület és helyiség mai török birtokosaik által elzárva tartatnak, s hogy a város kétszer, a chaldeusok és rómaiak által, szétromboltatott. Ezt azonban nem kell úgy képzelni, mintha mindez alakjából úgy ki volna forgatva, hogy rá sem ismerhetünk többet. Nád-ból épült város, mint Sardes, vagy agyagból, mint Jericho, hadi elfoglalás után eltűnhetik, de oly város, mint Jerusálem, mely másfél százezer lakosokat számlál, melynek felépítéséhez a közegek földalatti és fölötti köbányákból állítottak elő, nem veszhet el nyom nélkül. Vegyük például Ninivét. Assyriának e legrégebb városát mintegy 630-ban Kr. e. a médok és babyloniaiak állítólag majdnem földig lerombolták, s napjainkban mégis Botta és Layard egyik palotát a másik után ástak ki, s feliratok és képek nyomán mindegyiknek építőjét nevezhették meg, sőt a művészet történetében egész revolútiót hoztak létre. Sőt azon földhányásokon, melyek a mai Nimrudot éjszak felől körítik, még mai nap is nyolevanöt torony helyét tisztán meg lehet különböztetni. Szintügy Jerusálemben is a föld fölött nem egy maradvány észlelhető, mely topographiai támpontokat nyújt; mindazáltal rombolások és új építkezések folytán annyira mindenféle változott, hogy az utóbbi időkben a föld alatt tett fölfedezéseket csak örömmel kell, hogy fogadjuk. Itt csak vajmi kevés változott, s az után, a mi a föld alatt mutatkozik, némely kétséges helyiségnek fekvését egész biztossággal meg lehet határozni. Mindenekelőtt is ezen földalatti Jerusálem az, mely barlangjaival és ciszternaival, forrásaival és csatornáival Selomo városának teljes rajzát adja.

A templomhegy titokteljes mélységei források és folyosók által vannak átszegedelve, és vízmedencéket és forrásokat tartalmaznak. Midőn néhány évvel ezelőtt az Aksa-mecset keleti oldalán egy félig a földbe dülledt oszlopfüst onnan eltávolítottak, rögtön egy földalatti ut nyílására bukkantak. Ezen át egy lépcsőhez jutottak, mely negyvennégy sziklába vájt fokból állott, ez ismét egy 736 láb területű és 42 láb mélységű vízterülethez vezetett. Ez a régi templomtó, melyben a templom szolgálattevő papjai megfürödni kötelessék voltak. Sziklaoszlopok támogatják a mesterséges barlang tetejét, a lépcsőhez való bejárat most márványlemezzel van elzárva.

A templom s oltár alatti titkos kijárásokról Josephus emlékezik meg, azon háború ismert leírója, melynek folyamában Titus Jerusálemet elfoglalta és leromboltatta. Midőn Gischala Johannes a husvéti ünnep alkalmával rejtett fegyverekkel ellátott embereket a templomba küldött, s a szentélyt így hatalmába kerítette, a zeloták közül sokan a földalatti folyosókba húzódtak s akként megmentültek meg. Jerusálem elesett, Titus tovább vonult. Ekkor egy napon azon helyen, hol a templom állott, egy alak emelkedett ki a földből. Simon Goria volt, a felső város hős védelmezője, ki egy ily barlangban menekéket keresett, s most éhség által onnan kiűzetett. Ezen rejtett menhelyeknek még létezniök kell. A templomtó oldalai több helyen kongó hangot adnak, ha ujjal megkopogtatnak. Ezért kiáltotta azon imám, ki 1859-ben Rosen konzult oda le vezette: „Valóban, itt van Istennek lebegő sziklája!”

(Folytatjuk.)

A zsidó iskolák vallás-nemzeti jelleme.

III.

Az iskolák nemzeti irányának általában, vallási és nemzeti különbség nélkül, nagy ellensége volt az európai continensen a világpolgárosodás eszméjének paroxizmusa. — Minden nemes eszmének vannak félreérthető, félremagyarázható oldalai, melyek, ha a főcél, hová tulajdonképen az eszme irányul, eltévesztjük, képesek annak leg-nemesebb szövétnékét is zéttépní és az örvénybe sodorni. Így p. Rousseau természeti eszméje időszakának tulcsigázott és félremagyarázott socialis-democratikus jellemével, mely tekintetben elég utalnom a francia akadémián által kintizott pályakérdés, „Discours sur l'origine et le

fondements de l'inégalité parmi les hommes" megoldására.

Igy van századunk egy nagy része a humanitás elvével a nevelési téren.

Mióta a humanistikus irányu nevelési eszme érvényre emeltetett, mindig alább-alább súlyodt a nemzeti törekvés és közötté a nemzetiség legnemesebb választékát, a nyelvet, látjuk korlátoltabb térbe szorítani. A humanistikus irány következetessége e az? Nem; a humanitás elve az általános emberiség közös szellemi fölemelkedését óhajtja ugyan, de nem abban találja gyakorlati kimenetét, hogy szorítsuk meg a nemzetiségi jellemet; — De azon párt, melynek idegzeteit a világpolgárosodás láza hatotta át, félreérté a nemes eszme irányát; e kör-ságban szenvedő párt u. i. csupa humanistikus elvből szűknek találja a nemzeti tért, hová érzelmeit beszorítva, kevesli a nyelvet, melyet csak 6—7 millió emberfia beszél, kicsinyli, hogy azon a nyelven nemesbüljön érzelme, melyet a szülőföld, mindnyájunk édes anyja adott, és így látjuk a humanitás elve mellett, mely semmi ellentétben nincsen a nemzeti nyelv ápolásával, természet ellenes irányt követni a nevelésben. A nevelés terén a humanitás elve azért emeltetett érvényre, mert közös emberi rendeltetésünkre szükséges lelkiemelkedettség irányja mellett nem ellensége annak, a mi egyes nemzetek szellemi sajátosságai, a humanitás eszméjének tehát nem szabad összeütközésbe jönnie a hazai nyelv ápolásával azon iskolákban, melyeknek föladata egy bizonyos nemzet utó-sarjadékának szívébe a nemzetiséget a nyelvvel beoltni.

Igy áll az általánosságban, és közöttünk egy nagy párt van, mely a világpolgárosodás bőrbe bujt és akadályozza iskolánk vallás-nemzeti irányának kifejlődését. E párt vallás különbség nélkül nem honi ugyan, hanem idegen, de azért közöttük él, közöttünk működik, és működésének irányát teljhatalommal önmaga adhatja. Midőn e pártot eszméjével együtt kijelölték, azt tartotta, hogy **boszorúvágy, ellenségeskedési hajlam, vagy az idegen iránti türelmetlenség**ből teszik ezt, vagy talán azt is föltételezték, hogy **kenyerüktől akarják megfosztani**; e vágy — nyugodt lélekkel mondhatjuk — csak a népsöpredék szívében élhetett; az oskolák barátai ama pártnak ellenségei nem voltak, hanem igen is kívánták, hogy meghonosulásukkal változtatnák meg nézetüket, és az okozta ama szerencsétlen mozgalmakat, melyek valláskülönbség nélkül sok szegény tanítót kenyerétől megfosztottak, mi magyarországi hitsorsainknál annál inkább estek ilyen áltózatul idegen országokból származott civilisáló apstolaink, mert míg működésük hitfelekezeti befolyás nélkül állott, a magyarországi zsidók megszorított politikai helyzetére, a humanistikus elvből folyó jogmegtagadásra kellett utalniok praktikus szellemökkel, és elmét behálózó dialaktikával könnyű lerántani azon nimbust, mely az ügy körüli buzgalkodást átlengi. —

A dolgot egész meztelenségében tárgyalván nem célo-m a nemzetiségi rajongásoknak szavakat kölcsönözni, valamint nem szándékom üggyársainkat azzal vádolni, hogy nemzetiség ellenes szándéktól vannak vezéreltetve; vesé-ékbe nézni nem gyarló ember dolga, hanem épen arra akarok utalni, hogy miképen fogják föl idegen üggyársaink, mint magyarországi zsidó gyermekek tanítói, nevelői, föladatukat.

Ők be nem vallván képtelenségüket így okoskodnak: Az iskola alapja, szelleme, irányja zsidó, s ez alapját,

szellemét és irányát tartsa meg minden országban különbség nélkül; társadalmi fejlődése irányában pedig legyen világpolgári, hisz ez a humanitás következése!

E tan theoreticus megcáfolására a logica és metaphysica végtelen régiójába kellene bocsátkoznom, és fogalomról fogalomra pillangóként röpdetni, jobb tehát a gyakorlati megoldás.

Ha arról volnék meggyőződve, hogy a világpolgárosodás emberei nem árthatnak az iskola föladatának, mint nevelő intézetnek, hanem eszméjük, melyet képviselnek csak formaliter jó a nemzeti törekvésekkel azért összeütközésbe, ha erről, mondom, volnék meggyőződve, akkor egy nagy emberrel elmondanám: a kapacitáció korát lejártnak találom, szívesen bízám a nemzetiségi érzelmeiket minden egyesnek saját kebelére; érezzen annyit, mennyit a természet oltott beléje, és kifejtése körül oly buzgalommal munkálkodjék, a mennyire ezt szívéből fölbuzogni érzi.

De épen ellenkezőleg áll!

A világpolgárosodás embere akarva, vagy nem akarva, az iskola nevelési irányának árt; elvökhöz képest az iskolától csak az ismeretek ömledező bőségét követeli, és ekkor nem csak az a veszteség, hogy a tanítás nem magyar nyelven történvén a magyar tanonc magyarul nem tud, hanem az, hogy intézeteink oda aljasodnak, hogy semmi nevelési irányuk sem lesz, és a profan tárgyak minden életrevalósága mellett sem fognak oda fölemelkedni, hová jobb és határozottabb nevelési irány fölemelné.

Mutassa ki valaki a legközelebbi multból gyakorlatilag, hogy a magyarországi zsidó iskoláknak zsidó, magyar v. német irányuk volt e?

Sokan azt vélték, hogy a német nyelven való tanítás a zsidó iskoláknak hamarabb fog germanisáló szellemet adni, mint más hitfelekezettieknél, kik hasonló kedvezményre voltak megáldva; de ki a körülményeket ismeri e nézeteket nem oszthatja.

A német nyelv tanítását, — hogy ha az aránylagos másodrendű tért foglal el mint tudomány — minden iskolának, hitfelekezeti v. nem, becsülnie kell, sőt hozzáteszszük, hogy szükséges már az elemi iskolában és főle-meivel megismerkedni; — mint germanisáló eszköz pedig a honi tanítók meg vannak győződve, hogy csak olyan nehezen verték még eddig a zsidó gyermek fejébe a „der, die, das“ t, mint akármelyik más gyermekébe.

Igy állván a dolog áttérünk annak elmondására, melyik a legbiztosabb közeg arra nézve, hogy az iskola vallás-nemzeti irányt öltson.

Klein Mór.

A pesti izr. hitközség kisedővóintézete.

(Vége.)

Ily kedvező körülmények közt 1848 ig minden akadály nélkül folytathatá áldásteli működését. De az akkor hazánkban fölmerült politikai zaverok ezen intézetre is kiterjeszték hatásukat. Napról napra kevesbedék a növendékek száma, és maga Engler ur is (előttem ismeretlen okokból) az intézetet hirtelen elhagyá. A hivatásában buzgó Weiss Farkas tanító ur, ki maig is méltán részesül községe tiszteletében, valamint tagtársai szeretete- és becsülésében, volt az, ki a minden oldalról elhagyatott intézetet atyai pártfogása alá fogadá, és azt kötelességei

legbuzgóbb teljesítése folytán a végegyeztetéssel megóvta.

1850-ben az intézet a jelenlegi saját helyiségébe tétett át, az elemi tanodával összekapcsolatott és mint-hogyakközben a távol volt Engler ur is állomására viszatér, előbbi munkásságát ismét folytathatá.

Ugyan ez évben történt Dr. Hauser urnak az itteni nyilvános izr. tanodák felügyelőjévé való kinevezetése, ki sokoldalú figyelmét az ovodára is nagy mértékben kiterjeszté.

Míthogy pedig az ezen intézetet akkoriban látogató kisdedek száma közel 300-ra rúgott, melyek közt sokan az ovoda alól már kinőttek valának, az új tanodai felügyelő intézkedése folytán, két részre osztatott. A hat évet meghaladott növendékek az ujjonnan felállított és maiglan is úgy nevezett előkészítő osztályba tétettek át, és Weiss Farkas ur vezetésére bizattak, az ifjabbak pedig Engler F. ur alatt az ovodában maradtak.

Ezen előkészítő osztály még maig is jóltevő hatással van ifjuságunkra mind testi mind lelki kifejlődése tekintetében, mivel a fiatal gyermekek kikerülvén az ovodából, ezen mintegy közvetítő osztály által még nincsenek a szakadatlan s fárasztó tanulásra kényszerítve.

1862-ben az ovodát érzékeny csapás érte hű tanítója és vezetője Engler Ferenc halála által.

A község tetemeit saját költségén nagy ünnepélyvel és tisztelettel takarítottá el, és már néhány hónappal halála után nagy értékű sírkövet állított neki, mi is azon időben, mivel az elhunyt a kath. hitfelekezethez tartozék, mint a vallástürelem egyik legszebb tanubizonyosága, a napi sajtónak is felette nagy dicséretével találkozott. A fi- és leánytanoda összes tanítói kara kísérte az elhunyt koporsóját, míg örök nyughelyére érkezék.

Minden tanító-változás rendszeren az érdeklett intézetre, ha nem is egészen káros, de mégis szomorú és nem igen jótékony befolyást gyakorol. Sőt vannak példák, hogy ilyen változás egyszersmind az intézet végképeni felbomlását is vonta maga után.

Azonban, bármily szomorú és fájdalmas volt is boldogult Engler elvesztése ovodánkra nézve, e veszteség még is az által, hogy községünknek sikerült a kitünő óvótanító Kohányi Sámuel személyében érdemes utódot találni, némileg kiegyenlítettett.

Kohányi ur már 1847-ben ez „Izraelita-magyarító-egylet“ által föntartott magyar óvoda tanítója lévén, s mint ilyen már akkor is fényes tanuságát adá nevelési kitünő képességének. Már mint az országos óvó képezdének növendéke 1846-ban, midőn hazánkban gyermekdalok — a Bezerédi Amalia „Flóri könyvén“ kívül — még nem léteztek, Kohányi ur gyermek-dalai a főváros legtöbb intézeteiben igen kedveltek valának. Azóta több mint 200 magyar és német gyermekdal jelent meg ezen tehetséges és szorgalmas szerzőtől, melyek ugy a bel — mint a külföldi sajtóban nagy elismeréssel említették, sőt a nm. helytartótanács ajánlását is megnyerték.

1850 óta Kohányi ur egy virágzó magán fitanodának tulajdonosa volt, melyet azonban nyilvános ovodánk felhívásának engedvén, feladott.

Kétévi áldásos működése óta mintegy új s éltető lelket lehel ovodánkba.

Legujabban megjelent könyvecskéje: „Nyelv- és elmegyakorlatok, utmutatás, mikép és mit kell kis gyermekekkel beszélni“ Ürményi József császári k. kamarás, és a kisdedóvóintézeteket magyarországban terjesztő egyesület elnökének van ajánlva, újabban fényes bizonyosságot nyujt képességéről. A könyvecske magyar és német nyelven van írva és Rapos József, képezdei igazgató által igen melegen ajánltatik.

Polyó évi májustól fogva az ovoda, mivel eddigi helyiségei nem elég tágosak, a síp utcából a Herminatéren levő mintatanoda épületébe tétetik át, hol saját kerttel és gymnastikával fog elláttatni. Ezen célszerű változást leginkább Dr. Hauser, Munk és Schönfeld urak támogatósainak köszönhető.

Kissé hosszadalmassá lett értekezésemet azon szívbéli óhajjal zárom be: Vajha minden hitközség, melyben a szép és jó iránti hajlam nem hiányzik, kisdedei számára intézetet alapítana, melyben a jámborság és erény áldásos magvai még gyenge korukban hintetnének el beléjük, hogy velök együtt megerősödvé, őket hitben erős, a hazáért élni halni tudó férfiakká képezze, s kik egykoron méltó támaszai lehessenek a hazának, a községnek, az emberi társadalomnak.

Rosenberg Henrik
nyilv. főtanító.

TÁRCA.

A bocherl.¹⁾

(Tollrajz.)

Reich Ignációl.

I.

A bocherl vándoruttra megy.

Mint a madár, melyet fészkrétől elriasztottak, olyan az ember, ha kedves hazájából távol költözik. (Példab. 27, 7.)

Délre járt az idő. A tomboló vihar lecsendesült s az égen, békehírnök gyanánt, a szívirvány ragyogtatta pompás színárada-

¹⁾ Talmud tanuló.

tát. Még javában zugott az ár a széles utcákon keresztül s mindig tompábban hangzott a távol hegyekről a dörgés moraja, mint a csak félig kiengesztelt természet intő utóhangjai. B*falva lakosai kisérték a mezőre és szőlőikbe, hogy az imént vallott kárt megsemmisítsék; ekként az utcák teljesen üresek voltak. Csak egy agastyánt látunk lihegve előre tipegni, kezén egy körülbelül 14 éves fiút vezetve, mintha csak az iménti veszedelmet akarná jelképezni. Alakja szikár, arcvonásai halványak és gondcsigáztak, teste hajlott, járása ingatag s ruházata szegényes. Mindazáltal szeméből, dacára a látható inségnek, szelidség és nyájasság sugárzának ki, s hosszú, rengő hószakáll ékesíté butól sápadt arcát. A mellette haladó gyermek fia volt, fűrtge, eleven fiú, dus hajfűrtökkel, melyek vállaira omlottak alá, mindazáltal arca feltünő sápadtsága és szegényes öltözte bizonyították, hogy apjával

sok but és gondot kellett megosztania. Ámde azért nagy hire járt mára a faluban, „derék tanuló“ volt s születése 13-ik évfordulóján a „sul“-ban²⁾ hosszú dros et³⁾ tartott az egész kille⁴⁾ legnagyobb ámulatára és bámulatára, mely alig győzte megbámulni a fiatal darseut.⁵⁾ A öregnek neve reb Szimche volt, a fiut pedig Joszel reb Szimche'sz-nek hitták.

Ezen bocherl tehát most indult először vándorutra, s ezért hordja jól beszijazott batyuját a hátán. Eddig a fiu még soha sem hagyta volt el a szülői házat. Még be nem gyakorolva a gyaloglásba, ma először kellett hosszabb utat tennie, hogy még alkonyat előtt Fehérvárra érhesse, hogy onnan másnap Isten segítségével tovább vándorolhasson... míg Pozsonyba ér, hogy ott talmudi tanulmányait a nagyhírű rabbi nagy je s i v á j á n⁶⁾ tovább folytathassa. A hűszivű apa tehát most elkiséri gyermekét...

„Láttad-e, Joszel, a szörnyű pusztitást“? — szolt az agg, midőn már a falun kívül voltak. „Most még csak annál jobban szeretem, hogy a távolba mégy; a minék lennie kell, fiam, az legyen meg; bizonyára a jó Isten is úgy akarja. Lásd a község oly szegény, s most végkép elszegényedett...“ Rövid szünet után folytatta: „De minék is senyvednél oda, fiam, az én „chéderem“-ben⁷⁾ mint segédem? Te még fiatal és élénk vagy, jól tudsz egy lap „Gemarah“-t⁸⁾ olvasni, értesz valamit a „dikdik“-ból,⁹⁾ jól irsz héberül, — s mi még több, hozzá szoktattad magadat a nehéz munkához és nélkülözéshez, nem lesz tehát oly rossz dolgod Pozsonyban, mint a hogy tán képzeled magadnak.“

Ismét rövid szünet állt be. Joszel láthatólag nem tudott boldogulni batyujával. Bár mily könnyű volt is különben, mégis majd az egyik, majd a másik vállára tolt. De ezzel mitsem segített magán, mert az a bóna alját folyvást szorította. A türelmes fiu nem panaszkodott, mindazáltal apja mégis észrevette a kényelmetlen helyzetet és szolt: „Rakd le, Joszel, „pogyászodat“ egy kissé; én oly fáradt vagyok; legjobb lesz, ha ezen a kövön egy kissé kipihenjük magunkat; azalatt még egyszer rendbe fogom szedni holmidat s megmutatom, hogy miként kelljen dolgaidat batyudba raknod. Először olyakat téssz be fiam, mikre csak ritkán van szükséged, azután azok következnek, melyekre gyakrabban szorulsz. Mindenek előtt a „talisz-teffin zacskó“¹⁰⁾ legfölül legyen mindig, mert erre az embernek minden nap van szüksége. Fenekére, nem bánom, ruháidat teheted; de a „talisz-teffin-zacskó“ — ismétlem még egyszer — minden esetre legutoljára jó bele. Ezt a kis „sziderit“¹¹⁾ be sem kell pakolnod; ezt minden jóra való bocherl a zsebében hordja; ott akkor minden időben kezénél van. Így, fiam; lásd már kész vagyok. Már most jobban fogod vihetni, mint az előtt.“

A fiatal olvasó tán csodálkozni fog azon, hogy miként érthette a falu öreg „melamed“-ja¹²⁾ oly jól ezt a dolgot? Hisz körülbelül így történik ez mai napság is, midőn egynémely fiatal, gazdag uracsnak bőröndjét telidestele rakják, ki vasuton valamely egyetemre megy. A talisz-teffin-zacskó itt is a legutolsó, s a kis sziderit, miként a becsületes reb Szimche megjegyezte, sem mi esetre sem jó bele. És mégis, mekkora különbség van az 1820 iki bocherl s a jelenkor gazdag zsidó ifju közt!

Azonközben a nap ismét kigyult s arauy fényével elárasztá a homi béceket; lent a völgyben üdítő lehellett emelkedett a fűvekből, hasonló ama játszi illathoz, mely főlszállt az egekhez, midőn Noah az özönvíz után legelőször mutatá be hálaáldozatját az Urnak. A határ közel erdőjében, sürtü, újra feléledt lomb között, a madár vig dala harsogott, s a fúrge méh zsongva repkedett

virágról virágra. Nem messze a pompás szőlődomtól a sirok szent tertletje feküdt — Joszel anyjának nyughelye.

— „Szegény, jó anyám!“ sohajtott Joszel szorult szivvel, midőn könyes tekintete a sirkőre esett.

— „És te még nem is ismerted őt, Joszel! De miután most elváltunk, tudd meg, hogy ki volt ő egykor.“

Joszel szomoruan rakta le ismét batyuját maga mellé, és aggályos kifejezéssel könyes tekintetét ősz atyja arcája szegzé, ki kevés vártatra így szolt:

„Mint a pozsonyi jesivah egyik kittűnő tanulója oly szerencsés voltam, hogy egy gazdag bérlőnek veje lettem, kitől tekintélyes nászajándék mellett, még három évi teljes ellátást nyertem, azonkívül még egy gazdag zsidó könyvtárt is, további kiképeztetésem végett. A legdrágább gyöngy azonban a te anyád volt, — pihenjen az édenben! — ki hozzám egész élte fogytaig hűséges maradt, s én is ő hozzá. De alig, hogy a három év eltelt, ipám engem üzletébe vont, hogy — mint magát kifejezte — „embert csináljon belőlem.“ Hogyan? gondolám magamban, én, ki 8-ik éveamtől fogva 26-ik évemig folytonosan az értelemélesítő talmuddal foglalkoztam, én belőlem akar egy am-hoorec¹³⁾ embert csinálni. Dacára annak, hogy soha semmiféle kereskedésben tizletet vinni nem tanultam, mégis azt hittem, hogy mindent, ha nem is jobban, de mindenesetre úgy értek, mint a bérleti ügyekben megszültt ipám... Három esztendeig jártam már utána az tizletnek, midőn jámbor nagyatyád meghalt. Hogy ne hittem volna tehát magamat képesnek a haszonbérlet önálló vezetésére, főleg miután a földesuraság irántam, mint a Simon gazda veje iránt, igen kegyes volt? A jószágokat továbbra is bérlettem ki. Rövid idő alatt azonban egyik szerencsétlenség a másik után ért. Majd a pálinkaüst repedt meg, majd ismét egyik szép reggelen 2—3 a legszébb hizott ökrök közt holtan tertt el az istállóban; majd pedig a bormérés a pincérek folytonos veszekedése miatt — s a mézár-szék a mézáróselegények hamis mérlegelése folytán roszt hirbe jött s pusztulásnak indult. Akkor még a gyapju ára is leszállt — s a bukás kész volt. Az egykor gazdag haszonbérlető a nyirkos chéderbe lön lezuditva!“

Joszel a szavakra önkénytelenül összeborzadt.

„Szükségtelen, hogy előtted fiam, egy melamed szenvedéseit rajzoljam“, folytatá az apa, — „hisz mint segédem tanuja voltál annak, miként kellett kora reggeltől késő estig elhanyagult, félig vad gyermekekkel torkom szakadtából elkiabálnom magamat, míg velük egy „szidráht“¹⁴⁾ a Rasival s egy egész lap gemaráht le dolgoztam? Eleinte fájdalomtól meg kellett volna halmom, ha a jólétben nevedett haszonbérlető-leány csak a legkisebb szemrehányást tette volna nekem, ha csak legesekélyebb elégtelenséget mutatott volna. De az áldott angyal ezt soha sem tette; mélyen, mélyen rágódott a bánat férge szivében, midőn a „barcheszre“¹⁵⁾ való liszt, dacára legnagyobb erőmegfeszitésemnek, csütörtök este még hibázott, s a hus még péntek reggelen. Akkor kin és fájdalom közt egy fiut szült, kit bánatterhes szive alatt hordozott... s jámbor lelkét ki-lehelte...“ Az aggastyán ez utóbbi szavakat reszkető hangon mondá s fájdalmas könyek toltak szemeibe.

— „Oh én szerencsétlen!“ kesergett Joszel haugos zokogással, midőn a reszkető könyeket atyja szemeiben megpillantá, s kinek születése anyjának életébe kertült. — „De ne sirj, kérlek, ne sirj atyám többet! Én szorgalmas, jámbor és...“

— „Mért ne sirnél, gyermekek? A mióta anyádat elvesztettem, sirja és gyermeke mindenem, a mit e siralom völgyében bírok. És most te is elhagysz engem; nem ápolhatlak többé sem

²⁾ Templom. ³⁾ beszéd. ⁴⁾ község. ⁵⁾ egyházi szónok. ⁶⁾ Talmud-oktató intézet. ⁷⁾ Zugiskola. ⁸⁾ Talmudkönyv. ⁹⁾ Héber nyelvtan. ¹⁰⁾ Imaköpeny és ima zsj. ¹¹⁾ Imakönyv. ¹²⁾ Tanító.

¹³⁾ Talmudban járatlan. ¹⁴⁾ sz. írásbeli fejezet. ¹⁵⁾ Szombati kalács.

testileg, sem szellemileg; te idegenek közé mégy... nem tudom, mit fogsz választani, az áldást-e, vagy...

„Nemde Jozsel, kiáltá most egyszerre az apa, mintha csak a szegény gyermeket felvidítani akarná, — „nemde te most komolyan és komoran hallottad beszélni atyádat, De még néhány intő szót akarok intézni hozzád, mielőtt elválnánk. Én meg vagyok róla győződve, hogy te, mihelyt csak szerét fogod tehetni, a szent thórán kívül, még más, idegen könyveket is fogsz olvasni... Figyelmeztetek, hogy akkor el ne feledkezzél magadról!

És reb Szimehe melamed csakugyan helyesen fogta fel és ítélte meg gyermekét, — mint azt későbbben látni fogjuk.

(Folyt. köv.)

(Felolvasás az „I. M. Egylet“-ben, febr. 20-án 1864)

○ Hirschler Ignác tudor ur bevégző előadását a szemüvegekről. Ha az első előadást érdekesnek és tanulságosnak nyilvánítottuk, ugye másodikát még érdekesebbnek és tanulságosbannak kell mondanunk.

A szemüvegek megválasztásánál tekintetbeveendő eljárásnak tüzetes tárgyalását megelőzik a tudós előadónak kitűnő szabotossággal és jó rajzok segédelmével nyújtott magyarázatai a rövid- és távollátásról. A szemnek ezen két rendellenes állapota azon alkotási aránytalanságban találja okát, mely létzik a szerves lenese vastagsága és az ideghártya távolsága között. Mindazon szemek, melyekben a szerves lenese rendesnél vastagabb és az ideghártya töle rendesnél hátrább esik, az az, melyekben a hossz tengely hosszabbul: rövidlátók; ellenben mindazon szemek, melyeknek szerves leneséi rendesnél laposabbak és az ideghártya, a szem hossz tengelyének rövidülése folytán rendesnél közelebb esik a leneséhez: távollátók. —

Előadó ezen tétéleket kézzelfoghatólag bizonyítja be a már első előadásában megismerttetett azon készleten, mely egy gyertyaláng, egy üveglense és egy ellenzónék vízszintes egymásutánjából áll, és melynek e három tényezője az egymásközi tért változtathatja. Ezen készlet tényezőinek egymáshoz viszonyulásából kiderült, hogy az ellenzón majd éles, világos képe látszik a gyertyalángnak, majd pedig annak csupán határozatlan és kifejezéselene sugárköre tűnik fel.

Ez utóbbi esetben az ellenzón feltűnő fényfolt legott visszanyeré a kellő kép-élességet, mihelyt az üveglense mellé egy másik lenese helyzetetett, mely a készlet tényezői viszonyulásához mérten vagy gyarapította az eredeti üveglense törerejét, vagy pedig — ha az eredeti üveglense törereje az adott viszonyok közt szerfölött nagy volt — gyengítette azt. A törerő gyarapítását kétdomboru, annak fogyasztását vájt üveglense teljesíté. —

Alkalmazva ezeket az emberi szemre, szintén azt találjuk, hogy a rendellenes szemek legnagyobb része — a készleten imént bebizonyultak nyomán — erőnyerés tekintetéből vagy kétdomboru (a távollátók) vagy vájtleneseket (a rövidlátók) használ.

Ezen üveglensék készörtlés által készülnek úgy, hogy az üveganyag bizonyos mintákba olvasztatik és a nyert öntetből gyémánt által szelnek a készörtlendő részletek. A készörtlés maga gömb-szelvények (Kugel-Segment) által történik úgy, hogy minél rövidebb sugaru gömbnek szelvényéhez dörzsöltetik az üveg-részlet, annál nagyobb törereje lesz a lenesének, és megfordítva. A vájt lenese természetesen a gömbszelvény domborulatán, a domboru lenese pedig annak homorulatán nyeri meg célba vett alakját.

A gypont (focus) távolsága adja meg a szemüvegek fokszámát; ekként minél nagyobb a lenese törereje, az az, minél vastagabb a lenese, annál alacsonyabb lesz a fokszám. A vájt és

domboru leneséken kívül vannak meg mások, oly lenesék ugyanis, melyek egy oldalt domborúak más oldalt laposak, azután melyek egy oldalt domborúak más oldalt vájtak; továbbá hengeres és periskopikus lenesék, nemkülönbben üveghasábok (Prisma) megannyi alakjai a látás segédeszközeinek, alkalmaztatási hivatottsággal bírók a szem egyéb, ez előadásán ki nem merithető, rendellenes állapotaiban. — A színes üvegekről megjegyzendő, hogy a zöld szín határozottan káros befolyást gyakorol a szemre, holott a kék és különösen a szürke szín teljesen ártalmatlan. — Az üvegek állványára nézve jó tudni, hogy a kétkarúak legjobbak, az orrkoppantó v. csippentyű (Zwicker) kevésbé jó, és az egyszerű (Monokl) merőben elvetendő.

A rövidlátókról előadó bővebben értekezett azon akból, mert úgy látszik a nagy közönség közt azon téveszme vert gyökeret, mely szerint ezcu szemalkat valamennyi közt a legbiztosb, származván leginkább rossz szokásból. A rossz szokás növelheti ugyan a bajt, de valódi kuforrását legfőbb esetben magában a szem kóros állapotában találjuk. Az évről évre haladó és tulságos fokot ért rövidlátás a szemre nézve igen veszedelmes, a mely veszedelemre való nyilvános figyelmeztetés annál igazoltabb, minél gyakrabban tapasztalhatni, különösen fiatal emberek közt, az említett téveszme elharapódzását.

Körülbelül ezek voltak az előadás főbb mozzanatai, melyeknek halvány verőfényét adhatók csupán vissza azon halás közönetünk kíséretében, melylyel szívosen adóznok oly férfiaknak kik, mint előadó megható zárszavában mondá: „csakegy kis részét nyujthatja is azon élvezetnek, melyet ő — a természet megfigyelője — pereről perere érez annak nagyszerű műhelyében.“ — Mi örömteljes meglepétséggel fogadók ezen, az előadás idejéhez aránylag igen is nagy részt, azon kedves reményben, hogy többi szakavatott tudósaink szintén fel fogják karolni a népszerű előadások termékeny eszméjét és lehetőségessé tenni oly idő bekövetkeztét, melyben az igaz tudósok iránti kegyelet nem azon mitem érő fénykörből folyand ki, melyet titokteljességük által a tudósok is tudnak magok köré vonni, — hanem a melyet oktatói közlekenység és a tudomány általánosítása folytán helyesb köztételeket fog majd nyujthatni az érdemeseknek! —

Az előadásra mindkét izben díszes és értelmes közönség oly nagy számmal jelent meg, hogy a nagy terem minden zuga zsu-folásig megtelt. A közönség, úgy látszik, már is felfogta ezen tudományos estélyek nagy horderejét és valószínű, hogy a jövő téli idényben az egyletnek nagyobb teremről és — jobb világításról kellend gondoskodnia. Ez utóbbi tekintetben már az idén is lehetne valamit tenni, rendkívül kellemetlenül hatván a hallgatóra, vonatkozólag a nézőre a félhomály, mely routja a szemet és nehezíti a figyelmet.

Mielőtt a sorainkat berekesztjük, el nem mulaszthatjuk utolsó jelentésünkben elkövetett egy tévedésünk helyreigazítását. Ott ugyanis azt mondók, hogy Keppler szerkesztette a camera obscurát, holott Keppler e szerkesztményt, melynek fölfedezője Porta volt, csak az emberi szemre alkalmazta.

LEVELEZÉSEK.

Zalai levelek.

IV.

Zala-Egerszeg, február hóban.

Az újév napja körül történt községi tisztujítás alkalmával — mint előbbi levelemben emlitém — tisztán nyilvánult a kiválóbb községi tagok befolyása s az ezek iránt táplált bizalom. Ez uttal St. J. tette le a bizalom által nem rég kezébe helyezett községi előjáróságot. —

E férfi vagyonossága, társadalmi állása s jelentékeny műveltsége által idő- s mindazon egyéb eszközről bőven rendelkezett, melyek hivatásának betöltésére szükségesek lettek volna. És ha mindemellett sem ő, sem maga a község nem tekintet lehet valami különös megnyugvással az ez időbeli sáfárkodásra: akkor az — a helybeli közvélemény szerint — azon körülménynek rovandó fel, miszerint a községi tagok St. urban oly tulajdont tételeztek föl, mely zsidó előljáróban okvetlenül szükséges, de a mely, mint a tapasztalás megmutatta, benne föltalálható nem volt.

E tulajdon a zsidóság szelleme s ügye iránti lelkesülés és áldozatkészség. És ha részéről nem akarjuk is állítani, miszerint St. ur e községnek teljes hiányában volna: annyi azonban bizonyos, miszerint nem bírja azt oly mérvben, hogy a községi ügyek vezetésénél el nem maradható kellemetlenségeket reá nézve elviselhetőkké tette volna. — Az első szerepnek eredményes vitele a községi mint egyéb nyilvános életben sok önmegtartózkodás és áldozatot igényel. Egyiket az összes emberiség, mást a hazája s ismét mást a fajja s vallása iránti lelkesültség ösztönöz ily önmegtartózkodásra. Csak a zsidókat s azok főbjeit ne hevitse az ősközség vallása s fajuk világmissziójába való hit? vagy nem bír a zsidóság történeti hivatása annyi értékkel egy előljáró előtt, hogy annak fejében községének szívesen áldozatokat hozzon? hogy a műveltség alsóbb fokán álló községi tagok téves és szétágozó véleményeinek összeegyeztetése s a közjó felé irányozása körül ne fáradozhatnák?!

St. J. urnak az előljáróságból történt visszalépése után a községnek kiválóbb tagjai közül egy sem volt hajlandó annak elvállalására, valamint az is volt észrevehető, hogy a bizalom nem fordult osztatlanul egyik fölé sem. Van ugyan a községnek egy igen lelkes tagja K. J., kit a közbizalom talán egyhangulag emelne az előljárói méltóságra, ha a község pénzügye öt pénztárnoki minőségében nélkülözhetlenné nem tette volna. A község ugyanis a maga hivatáskörén túlmenve, majdnem tisztán speculációból vendéglőt — és jegyezzük meg oly vendéglőt — építtetett, mely nem is zsidó bérlőnek van kizárólag szánva. A község az építés által adósságba verte magát, a vállalat nem eléggé jövedelmező s így ezen és hasonló okoknál fogva a község pénzügye K. J. gondos és erélyes kezelésére szorult, a ki különben is az említett vállalatnak főtenyezője volt.

A bekövetkezett előljáró-választásnál a javaslatba hozott 5—6 egyén közül egy rész nem fogadta el a tisztelet, másik részének pedig igen csekély pártja volt csak. Így W. S. és D. M. ellen igen nagy számmal nyilatkoztak, mivel (alapos-e vagy nem a kifogás, azt nem vitatjuk) a hosszabb idő óta kezökben levő iskolapénzekről számot adni vonakodnak. Végül ennyi kísérlet után — és itt a gonosz világ azt mondja: jobbnak hiányában — megválasztott Ö. S. ur.

Minden méltóságnak megvannak a maga attributumjai s föltételei, a melyekkel azt, ha nem tartoznak is szorosan a lényeghez, mégis övezve szeretjük látni. Eleinte tehát sokaknál igen kedvezőtlen benyomást tén, hogy Ö. habár nem épen fiatal, de nőtelen létére s nem is magában a városban, hanem annak egy külső Ola nevű és nem rég hozzácsatolt részében lakó, választott előljárónak. Mások meg Ö. ur személyes tulajdonaiból azon alapos aggályt merítették, hogy nem fog neki sikertülni az előljárói tekintély megóvása. Higyjük azonban, hogy Ö. ur félreismerhetlen jóakarata — s az előljáróság egyéb tagjainak őszinte és erélyes támogatásával a község érdekeit mégis szerencsésen fogja kezelni; valamint nem szabad végleg felhagyni azon reménnyel, hogy Zala-Egerszegen is föl fog valahára éledni a zsidóság javára a községi ügyek iránti lelkesedés. F—f.

Ha oly hitközségben mint az itteni, melyben a felekezeteség és magánérdek oly szembetűnő hatalommal uralkod, valamely vállalat közrészvétre talál, annál nagyobb fontosságúnak kell azt tekinteni, minél nagyobb a meghasonlás általán, és minél számszerűbb az egymástól eltűnő nézetek a legesékelyebb vállalatok kezdeményezése és azok kivitele iránt.

Itt a pro és contra az igen és nem, akarom nem akarom oly csekély és semmit nem mondó érvekkel támogattnak, hogy legtöbbnyire az egyik párt csak azért választja magának a Contra t jelszavának, mert a másik a pro mellett állott be, tekintetbe nem véve a vallásos fogalmakban uralkodó mindent lankasztó, lebilincselő és tespedésbe ejtő legbizarrabb pártos nézeteket. Nem akarom a bevezetést még továbbra nyújtani, félvén, hogy az olvasó majd megcsalatva látandja magát, ha nem talán azt találná sejtteni, mintha az e lapban már kétszer lefeszített, roskadozó és dűlő félben lévő, régi magtár küllemű templom helyett, más, imaháznak inkább beillő épület előállítására lön elhatározva. Nem, nem; a templom ügye még most is magzatknit szende álomban szunnyadoz,¹⁾ hanem a véletlenség úgy hozta magával, hogy akarva, nem akarva a károlyi izr. közönség, jótékony cél fejében, együtt táncoljon és mulasson.

És ez f. hó 2-ikán történt, a mikor is az itteni ujonnan épült, egyszerre 4 beteg fölvételére alkalmas izr. kórház javára tánevigalom vala rendezve.

És csakugyan ezen alkalommal mutatta meg az itteni izr. közönség tán legelőször, hogy ha erőtetve bár, de ha akar, képes közös erővel és akarattal megtenni mind azt, a mi hasonló községekben történik.

A tánevigalom, bár kevés látogatóra számítottak csak, mert alig lehetett más vallásnak részvételére számítani, a rendkívüli szakadás miatt, mely az izraeliták és keresztények közt még most is a jelenkor szégyenére létezik — még is elég látogatót és mondhatni igen fényes, kedélyes és meglehetősen jövedelmező volt.²⁾

A női koszoru, noha távol maradt minden túlzott pompától, öltözékében igen finom magyar izlést tanusított. Az általános jó kedv kivétel nélkül kivilágos kiviradtig tartott, melyet pereig sem zavart meg sem komolyság sem pedig a túlzottságig fokozódott kedélyesség, úgy hogy a közvélemény ezen mulatságot mondja legkedélyesebbnek, mind azok közt, melyek itt már évek óta tartattak. — Azon őszinte óhajtaással zárom be jelen soraimat: Vajha adná az ég, hogy ezen kis multság lett légyen kiinduló pontja azon szoros összetartásnak és egyetértésnek, mely nálunk oly annyira szükséges. — e.

Tokaj, febr. 16.

Minapi levelemben a helybeli község jellemét ecseteltem. Nem mulaszthatom el egyszersmind azon jótékonyasági tettek köz-

¹⁾ Ha csak a jelenlegi, erélyesb férfiakból összeállított hitközségi előljáróság, azt újból álmából föl nem költi; és csak ugyan épen ma esett tudomásomra, hogy gróf Károlyi ő méltósága, a hozzá fordult költőtségek vételáron oda ígerte az építendő templomnak kiszemelt és a nev. gróf birtokához tartozó telket.

²⁾ A belépti díj összesen 270 ftra rugott, melyből 130 frt 25 krnyi költség levonása után a fennmaradt 139. 75 a folyó évi kórházi költség pótlására lön szentelve. Széles jó kedvében a nem nagy számú társaság a szünóra alatt a szülőkörök számára 112 főt tett össze, melyből 72 ft. itt helyben osztatott szét, és a megmaradt 70 ft a „M. I.“ szerkesztőségéhez küldeni határozottan azon kéremmel, hogy azt illető helyre juttatni sziveskedjék.³⁾ Lev.

³⁾ Vettük s a nm. Helytartóságnak már át is adtuk. Hasonnemű megbízásokat mindig készséggel teljesítettük. Szerk.

lését is, melyek itt gyakran történnek. Mindegy, akár orthodoxok akár nem orthodoxoktól indulnak ezek ki, mindenik kebelben vizshangra találunk, s kiki csak azt érzi, hogy miben szükölködik a másik. Senki sem marad részvetlen s adományozás és segélyezés itt napirenden vannak. A fentebbi megkülönböztetéssel nem azt akartam mondani, mintha nálunk vallási tekintetben két párt léteznék, miként ezt doctor Hildesheimer uram általában erőnek erejével kisütögetni akarja; távolról sem! Csak azt akarom vele kijelenteni, miszerint, dacára annak, hogy nálunk is léteznek az olyanok, kik a régi slendriánnak még mindig rendületlen hívei, míg a másik rész ujtásra hajlandó, mindazáltal mondom, e község valamennyi tagjai a legszebb egyetértésben és összhangzásban élnek egymással.

Noha az idei inség bennünket nem ért oly nagy mértékben, mint a szomszéd Borsod vármegyét, mindazáltal a gabnának folyton növekedő ára, másrészt pedig a kemény és hosszantartó hideg azt eszközölték, hogy 14—15 család igen rászorult a segélyezésre. Ezeknek javára eszközöit a minap néhány községi tag gyűjtést, melynek az volt eredménye, hogy a szegények hat hónapra át, hetenkint a szükségelt liszttel, és egyéb élelmi szerekkel, és havonként fával is láttatnak el.

De ennél még nagyobb dicsőretet érdemel következő tény: Z. H. községi taguól tegnap tartott körülméletési lakomakalmával, melyen a község hol többé, hol kevésbé tehetőstagjai, de csak mérsékelt számmal, jelen voltak, a helyben lakozó derék papjelölt: Stein L. ur rövid, de velős előadást tartott, melynek az vala tartalma, hogy az inségesek javára a gyűjtések újból megkezdessenek, figyelmeztetvén a társaságot arra, hogy mily szép és dicsőrendő az, ha az ember vidám jó kedvében a szegényekre és inséget szenvedőkre is gondol. Szavai nem hangzottak el a pusztában; mert csak hamar indítvány tétetett, hogy a „mezumen“ imádságot elárverezzék, mely indítvány egy hangu helyesléssel fogadtatott; az erre következő á. verésben legkivált az új párthoz tartozók vettek részt, s ez akként eszközöltetett, hogy mindenkinek az ígért összeget feltétlenül le kellett fizetnie. Ennek folytán a következő adományok gyűltek össze: Tokajból: Löwenberg J. 18 frt 35 kr. Ries S. 7 frt 43 kr. Liebwerth testvérek: 6 frt 20 kr. Klein J. 5 frt 12 kr. Reis Is. 4 frt. Zucker W. 2 frt. Stein L. 1 frt 50 kr. Pollatschek M. 1 frt 30 kr. Klein J. 1 frt. Weisz S. 1 frt. — S. A. Ujhelyről: Zianer M. 3 frt 45 kr. Weisz J. 1 frt. — Csáthról: Zinner M. 8 frt 10 kr. — Sztárából: Ehrenreich J. 1 frt. Összesen: 61 frt 50 kr. — A szegények részére talán egész kínos.

L. F.

Gyöngyös, február hóban.

T. szerkesztő ur!

Miután önnek helybeli rendes levelezője azt tűzte ki magának feladatul, hogy községünknek csak örvendetes oldalait adja át a nyilvánosságnak, engedje meg, hogy ezennel a hazai intézetek felvirágzása érdekében figyelmét a helyb. izr. főtanodára irányozzam, mely, dacára annak, hogy tanítói erővel derekasan el van látva, a szabályos igazgatásnak még mindig hiájával van.

Különösen a tanpénz megállapítása iránt van kifogásunk, mely oly magasra van szabva, hogy ez intézet fentartásának terhe leginkább a közép osztályra nehezül, s irren van az, hogy a tanítókat csak oly szegényesen fizettetik, s hogy a gazdagok nem viseltetik azon érdekekkel az intézet iránt, melylyel viseltetnének, ha annak fentartása rájuk nézve több áldozattal járna. Különösen arra bátorokodnánk községünk értelmiségét figyelmeztetni, miszerint a csak legközelebb ismeretessé lett legfelsőbb kegyelmi tény folytán a községnek visszafizetett pénzek iskolai pénzalap alakítására fordítottassanak, miután csak ez az egyedüli mód arra nézve, hogy a főtanoda derekasan szerveztessék, és ve-

zetése értelmes paedagogiai kézre bizathassék. Hogy ily avatott erőknél, melyek helyben születtek és felnövekedtek, szükében nem vagyunk, szükégtelen említenem; mindazáltal legyen szabad ez alkalommal helyb. születést s ez idő szerint a s. a. ujhelyi mintafőtanodán dicsőretesen működő Schwarz tanító urról megemlékeznünk, ki, mint a nevezett intézet legfelső osztályának vezérlője, azon községnek tiszteletét és becsülését a legnagyobb mérvben bírja.

Tisztelt rabbinknak szónoklatai községünkben a legnagyobb elismerésre találunk, kivált pedig a különös melegséggel tartott droséi részestülnek általános tetszésben.

Szónoklatról lévén épen szó, el nem mulaszthatjuk, hogy e helyütt egyttal Braun Salamón, putnoki szellemdus rabbinak minap megjelent beszédjéről említést ne tegyék, mely mind tartalmánál, mind pedig annál fogva, hogy magyar nyelven jelent meg, a legtágabb körökbe való terjesztésre érdemes. Minekutána derék szerzője hónapok óta betegeskedik, s csak igen kis községben alkalmazva van, úgy hiszem, hogy ennek felemlítése is elegendő arra nézve, hogy nevezett könyvecske minél számosabb vevőkre találjon.*)

⊙

Vegyes hírek.

** (A haladás egyik igen szép tanujele.) Feladatunkká tűztük ki magunknak a hazai sajtónak a zsidók iránti magaviselését szoros figyelemmel kísérni, s valamint kötelességünknek ismerjük a szükkeblütség és elmaradottság kárhuzatos tényeit érdemleg megróvni, ép oly örömmel sietünk regisztrálni azon örvendetes adatokat is, melyek igazi humanus és felvilágosodott szellemről tanuskoznak. Ezek egyike gyanánt tekintjük a „Cs aládi Kör“ ezidei 7-ik számában közölt szíráki tudósítást, melyet ennél fogva ezennel egész terjedelmében átvesztünk.

Szírák, (Nógrádmegye), jan. 27. (Egy zsidó lakodalom.) — Tisztelt szerkesztő! Egy zsidólakodalomról értesitem kegyedet, mely nem annyira lakodalmi, mint inkább társaséleti szempontból bir kiváló érdekekkel. Ismerék Terentiusztól egy szép mondatot, melyet jó volna mindenkinek megtanulni, s társaséleti érintkezéseiben vezérelvévé tenni. E mondat magyarul annyit tesz, hogy: „Ember vagyok, mi sem idegen előttem, a mi emberi.“ Ez emberiségi elvet Szírákon nem csak ismerik, de szívökben is hordozzák, s szellemét minden előforduló alkalommal követik. Nagy magasság, szük látkörűt socialis állapotainkban!

Ki ne tudná, mennyi rögeszme, előítélet, szükkeblütség áll utjában az emberi lélek emelkedettebb nyilvánulásainak a társaséletben ma is, főképp az elnyomott zsidó néposztályljal szemközt? Valóban, szégyen a korra, mely az emberiség, igazság, polgáriság zászlóit lobogtatja, s a lét természet szerinti szabadságát követeli, a lelket még s a balnézetek, elfogultság, szokás lezárhatlan bilincsei alatt tartja, s a legtöbb embert, közsajnálkozásra, folytonos rabszolgaságra kárhuzatja. Szeretjük a szabadságot, de elkünnket ama szégyenletes békók alól felszabadítani nem igyekszünk. Még mindig létezik ember és ember közt különbség, és pedig nem azért, mintha egyik ember a másiktól lényegesen különböznék, mert hisz akkor nem volna ember, hanem csupán azért, mert más körben születik, más az életrendje, más az istentisztelete. Ha már a humanus érzet e lelkibajból ki nem gyógyíthat, kigyógyíthatna a haza szeretete, mely a szétváló elemek összekapcsolását s akkép a nemzeti erő öregbítését tűzi ki legfőbb feladatunkul. Igaz, hogy e részben a törvényhozás tehetne legtöbbet, az emberjogoknak általános proklamálása által; de addig is, míg az országgyűlés e nemes határozatot meghozhatja, nem tehetünk-e e nagy nemzeti érdek előmozdítása tekintetében magunk is annyit, hogy a zsidók természetlen helyzete legalább a socialis egyenlőség behozatala és szentesítése által válják ttrhetőbbé?

*) Megszerezhető magánál a szerzőnél.

Lev.

Szép példát mutat e részben Szirák, hol a honfiség világos tudalma, mely a dicső Telekyektől, mintegy örökségül szállt e városra, oly igaz és nemes formában nyilatkozott már többször. A négy vallást, melyek itt követőkkel bírnak, összetartja a szeretet egyetemes vallása; az osztályokat, melyeket a birtokfokozatok mindenütt elteremtének, egyesíti a haza közös érdeke.

E testvéries és hazafiai egységnek, mely a becsület színvonalán mindenkit egyenjogúnak és egyenállásúnak ismer, alig lehetett volna szebb képét látni, mint azon lakodalomban, mely pár nap előtt Brüll Izsák izraelita kereskedő és birtokos házában, a zsidók kényszerű elkülönökődésével ellentétben, csaknem az egész város meghívásával és jelenlétében ment végbe. Igazi diadalnapja volt ez a hazai polgárosodásnak, melynek magasra emelt zászlaját az összetartás tartotta kezében, s ünnepe a zárkózatlan szívnek, melynek tükörlapján minden arc magára ismert.

Különösen emelte az ünnepelet Bozó-Teleky Angusztia gróf-hölgy ő mlgának jelenléte, kinek legfényesebb ékszerai, — mint mindig, ugy most is, — benszülött jósága és kegyessége voltak; ékszerek, melyekről az egész város és vidék beszél. A táncmultság csaknem reggelig tartott, és sok jelét mutatta fel az izraelitáknál is honos társadalmi erkölcsöknek, mint szivességnek, kedélyességnek, nyíltságának, vendégszeretetnek. Mért ne lehetne ezen erkölcsöket, melyek bizonyára máshol is honosak, a rokonszeny melegével másutt is fejleszteni s megerősíteni? s a nemzeti összeolvadás s megszilárdulás nagy művét az által elősegíteni? Már Cicero megírta 2000 év előtt: „Bármerre forduljon esztünk, szivünk, nincsen fontosabb, drágább, valamennyi társaságok közt annál, melyben a hazához áll mindenikünk, és nem csekély dolog, azon egy ősi emlékekkel bírnunk, egy istent imádnunk, egy temetőbe jutnunk!” —y.

A „Cs. K.“ szerkesztőnöje, Emilia, szerkesztői csillagzatban megjegyzi, hogy e levél „a haza egyik legjelesebbik fiának szivéből és tollából folyt,“ mely körülmény becsét kétség kívül még csak emeli, s részünkről ugy a múltelt szellemű és nemeskeblű szerkesztőnöknek, mint a levél melegszerű írójának ezennel legbensőbb elismerésünket kijelentjék. — Jónak találjuk ezuttal fel-említeni, hogy a hazai többi lapok vidéki tudósításai is, a meny nyíban az izraelitákra vonatkoznak, általán igen kedvezően hangzanak. Csadálatoz tehát, hogy csak a „P. N.“ levelezői találnak mindig gáncsolni valót; vide pl. a február 21-iki számában megjelent o k a j i levelezést.

* * * (Jótékony célú táncvigalom.) Mint értesültünk a helyb. ir. intelligens ifjuság köréből bizottmány alakult, mely a bekövetkező Purim ünnepe táncvigalmat rendezni szándékozik, melynek tiszta jövedelme egyrészt az alföldi székölködők, másrészt pedig a bibliai pénzalap javára fog fordittatni. Szép s üdvös eszme, s óhajlandó volna, hogy ez alkalommal a vidéken is minél számosabban felkarolnák.

— (Dr. Fischel Arnheim) országgyűlési követ és kir. ügyvéd Január hó 31-én Münchenben jobb létre szenderült. Mint magánember ép ugy, mint nyilvános pályáján, becsületessége, igazságszeretete, buzgósága s tudományossága által, általános becsülés és tisztelet tárgya volt. Született 1812. febr. 23-án Beurnthban s különösen magánszorgalma által oda vitte, hogy a jog- és államtudományokról dicséretesen letett államvizsgálat után jogtudorrá avattatott. Ügyvédi pályáját 1848-ban kezdte meg, midőn Nailában kir. ügyvéddé lón kinevezve. Ezen minőségben alig egy évi működése után polgártársai szeretetét oly nagy mértékben nyerte meg, hogy ama választókerület őt egyhangulag követévé választotta, s ez irányban is annyira kielégítő választóinak minden igényeit, hogy haláláig folyton az maradt. Halála szélesebb körökben is nagy megdöbbenést okozott, s temetésére a legelőkelőbb tisztviselők, a főpapság kitűnőbb képviselői, az iskolák, testületekkülönösen az ügyvédek küldöttségei, magasrangu katonatisztek sat. tömegesen jelentek meg. Hitfelelnek folyton hasznára igyekezett lenni, s a zsidó ügy iránt ép

oly lelkesedéssel viseltetett, a mily jámbor kegyelettel csüggett a zsidó hiten.

— (Bordeaux kerületének főrabbiáját) főtiszt. Marx D. urat épen azon pereben érte a szélhűdés, melyben a nevezett város jótékonsági bizottmányának egyik ülésében jelentését felolvasta. Főt. Marx ur csak 57 éves volt. A kormánytól a becsületrend lovagjává neveztetett ki. Midőn a központi consistorium főrabbiának állomása megírtlilt, ezen diszhelyre ő lett kijelölve, de azt elfogadni vonakodott. A temetkezés f. h. 5-ikén, pénteken, rendkívüli pompával és ünnepelességgel ment végbe. Bordeaux érsek-bibornoka azon tisztelet megmutatására, melylyel ezen korán elhunyt jámbor férfiú iránt viseltetett, azt rendelte, hogy a város minden plébániája kondittassa haraugjait. A halotti kíséretben láthatók voltak a város minden hatóságai: a Gironde megye főnöke (préfet), a város katonai parancsnoka, a tudomány és művészet minden testülete. (Megjegyzésre méltó, hogy husz évvel ezelőtt a boldogult volt az első, ki Cheverus bibornokot is utolsó nyughelyére kísérté.) A városi lovas őrség csak nagy ügyvel bajjal tudta a temérdek számmal összegyűlt népet féken tartani, mely 15—20,000-ra rughatott. A halotti lepel (poêle) szinegeit tartották a Gironde megye főnöke; Lalande a jótékonsági hivatal tagja; Léon Alfr. a Consistorium elnöke és a polgármester (maire) ügytársa (adjoint); Gradi s. a templom igazgató elnöke; de Wailly, az akademiának igazgatója sat. (Arch. Isr.)

— (Egy rabbi a császár asztalánál) III. Napoleon császár kevéssel ezelőtt a francia központi consistorium főrabbiáját ébredre hívta meg a Tuileriákba. Jól jegyzik meg erre az Arch. Isr.: Mi az efféle tényeket nem annyira Franciaország számára, melyben ez nem okozhat meglepetést, mint inkább azon idegen országok miatt említjük meg, melyekben még oly számos választfal létezik, hogy az ilyenü tények megemlézése, igen üdvösnek látszik.

— (Községi tanácsossá) választott Thannban (Elszász) Paraf-Javalur, gyárnok. Thann városa Elzász közepében fekszik, hol a zsidók elleni előítéletek még javában virágzanak.

— (Egy zsidó mint akadémiai bonctanár.) Asson A. tudor ur a velencei közkörház főorvosa a velencei akademiánál a művészi bonctan tanárává egyhangulag és minden vitatkozás nélkül választott meg.

— (Leovino Dávid ur, lovac), Genuában élő hit-rokonunk családostul bárói rangra emeltetett.

Szerkesztői levelezés.

Fa-nak. Az első jegyzékben foglaltakról nem irhatunk; hát a másikat nem lehetne-e valahová becsusztani? A kívánt számot elküldtük.

N. F. urnak, M. Szalka. Nehányak vétsége miatt, nem lehet az egész osztályt kárhóztatni. Tiszteljük és becsüljük azokat, kik ellenkező nézeteik mellett, hivatásukat mégis méltóan betöltik.

Dr. F. H. urnak, Déva. Vettük és használni fogjuk.

P. urnak, Pesten. Sziveskedjék nevét velünk tudatni, mert névtelen közleményeket el nem fogadhatunk.

T. Roth Áron k. rabbi urnak Siklóson és t. Weiszhaus Jakab urnak Balkányon. Önök előfizetési ideje Január hó végével lejárt. A lapot eddig elküldtük, sziveskedjének tehát a hiányt kipótolni.